

Waardevol Tiel

Werkgroep voor cultuurhistorie
en leefomgeving

UITGAVE AUGUSTUS 2025 NO. 8

WAARDEVOL TIEL

voortzetting van
Milieuwerkgroep Tiel

www.waardevoltiel.nl

Voorzitter:
Arnoud Reijnen

Secretaris:
John van Mil
De Kranshof 86
4005 DC Tiel
john@vanmil-tiel.nl
06-53757004

Penningmeester:
vacant

contributies/donaties
ING betaalrekening:
NL17INGB0003386081
t.n.v.

“WAARDEVOL TIEL”
werkgr cultuurhistorie/leefomg.
te Tiel
BIC : INGBNL2A

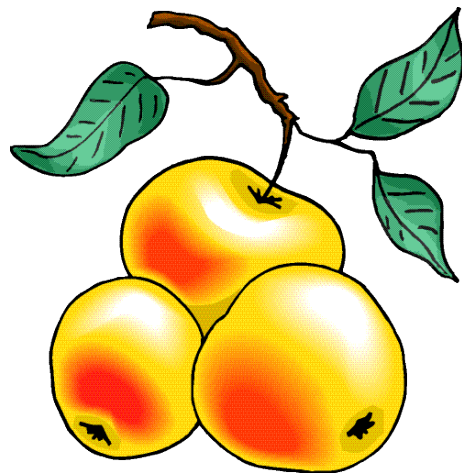
Info en contact:
waardevoltiel@gmail.com

Redactie: Ton Schiltmans

Pereboom

Deze boom, die ooit de stoofpeer St. Remie voortbracht, is naar schatting ruim honderd jaar oud. Dood is hij al sinds eind jaren zeventig. Je moet er niet tegen aan gaan leunen, want dan valt hij om, met jou erbij. Maar functioneel is hij nog altijd. Uiteraard niet meer als fruitproducent, maar wel als voedsel voor heel wat plantaardig en dierlijk leven, zoals zwammen, torren, kevertjes en larven.

Daar houdt het niet mee op, want het is ook een schuilplaats voor spinnetjes en een voedselplaats voor allerlei vogels. Want die eten de larven en kevertjes dan weer op. In ieder geval is het een geliefde pleisterplaats voor een aantal spechten, die de ooit forse pereboom als bekwame houtbewerkers enkele meters hebben ingekort en uitgehold. Je vraagt je soms af wat voor en hoeveel soorten biologisch leven, van schimmels tot insecten of wat dan ook, er nu allemaal op en in zo'n boom huizen. Zou er een bioloog zijn die dat wil uitzoeken? In ieder geval heeft ook zo'n dode boom waarde. Dus als het even kan en hij levert geen gevaar op, dan laten staan die boom of laten liggen.

Uit het Ambtelijk Overleg

In het Ambtelijke Overleg op 25 juni van gemeentelijke ambtenaren met bestuursleden van de Oudheidkamer en Waardevol Tiel, konden enkele van de lopende onderwerpen worden gemeld als succesvol afgerond, een aantal als in uitvoering zijnde en helaas ook enkele als teleurstellend verlopend. Zo kon enerzijds gemeld worden dat de oorkonde in de historische waterpomp op de Markt is geplaatst en het luidklokje, alsmede het uurwerk, van het HBS-gebouw weer als vanouds werken, maar moest anderzijds nog om aandacht gevraagd worden voor de goede verzorging van de herdenkingsplaquette van oud-directeur van Slothouwer.

Grote teleurstelling was er bij de Oudheidkamer dat het door haar verzorgde welkomstpakket voor nieuwe inwoners, bestaande uit boekjes en folders over Tiel en haar historie, alsmede een informatiefolder van Waardevol Tiel, nog steeds niet aan deze nieuwkomers werd uitgereikt, ondanks herhaalde verzoeken. Die teleurstelling werd door de Oudheidkamer ook geuit over een viertal met kunst beschilderde banken, waarvoor al in 2022 door het Creatief Platform Tiel een wedstrijd was georganiseerd. Deze banken, waarvan één gefinancierd door de Oudheidkamer, zouden op de promenade geplaatst worden. Maar nu was men bang dat daar evenmin iets mee ging gebeuren. Hierover werd echter toegezegd dat de bankjes in het vizier waren en na het lopende straatwerk geplaatst zullen worden.

Niettemin leefde een dergelijk onbehagen ook bij Waardevol Tiel, maar dan over de holle lindebomen op de Tolhuiswal. Die taaie bomen zijn ondanks die holtes nog volledig in leven en horen ook bij het historisch beeld van de Tolhuiswal. Maar vandalen hebben al eens zo'n holte gevuld met afval en dat in brand gestoken. Al meerdere malen heeft Waardevol Tiel er bij de afdeling die er over gaat tevergeefs gevraagd de holtes af te schermen en dit verzoek tenslotte in het Ambtelijk Overleg aan de orde gesteld. Daarop heeft men de situatie bekeken en een en ander doorgegeven aan de afdeling Groen, waarmee het onderwerp als afgehandeld werd genoteerd. Niettemin is er tot op heden nog niets aan gedaan, mogelijk veroorzaakt door de vakanties.

Door Waardevol Tiel waren in een vorig overleg enkele panden genoemd die in aanmerking zouden kunnen komen voor de status van Gemeentelijk Monument. Dat ging om een twaalftal noodwoningen op twee locaties, daterend uit de perio-

de direct na de oorlog. Hier ziet de gemeente onder voorwaarden wel kansen. Voor een tweetal andere panden uit de wederopbouwperiode, waarvan een als stadsboerderij te boek staat, ziet zij die kansen niet, mits Waardevol Tiel deze in een formeel schrijven, voorzien van motivatie, bij de gemeente aanmeldt. Voor een te koop staande villa nabij de binnenstad, is die kans dan weer groot, omdat deze al als beeldbepalend geboekt staat.

In en Rond het Ambtmanshuis

Over het Ambtmanshuis, het zenuwcentrum van onze gemeente, waar de gemeentelijke kopstukken zijn gehuisvest, valt heel wat te vertellen. En dat is wat wij van plan zijn in al dat niet aansluitende episodes in dit maandblad te doen. Wat lukraak dus, maar net hoe onze pet staat. En soms zal het minder gaan over het Ambtmanshuis dan aanpalende wetenswaardigheden. In de tweede aflevering gaat het over de moord, die ooit in het Ambtmanshuis heeft plaatsgevonden.

De moord in het Ambtmanshuis

In het jaar 1761 werd de toenmalige bewoner van het Ambtmanshuis, Frederik baron van Brakel door zijn schoonzoon, baron Steven van Deelen gedood. Wat was er gebeurd? Helaas bestaat daar geen absolute duidelijkheid over, want hoewel uit de details van de verschillende getuigen, voor zover die er waren, wel een gang van zaken valt te reconstrueren, zijn die getuigenissen, niet onder ede vastgelegd, omdat het nooit tot een rechtszaak kwam. Maar vernomen werd dat baron van Deelen, bij het drankgelag op de sociëteit, vernomen had dat zijn schoonvader de hand lichtte met zijn echtelijke trouw. Daar zou baron van Deelen nogal mee geplaagd zijn door de stamgasten, met als gevolg dat van Deelen in het middernachtelijk uur in grote woede naar zijn in het Ambtmanshuis wonende schoonvader ging en deze met veel herrie en gebons op de deur ter verantwoording wilde dwingen. Toen baron van Brakel de deur opende, brak er een woordenstrijd uit, waarbij baron van Deelen zijn rapier had getrokken en dreigend op het lichaam van zijn schoonvader zou hebben gezet. Wat zich toen voordeed berust vooral op aannames en speculaties, maar stak van Deelen zijn schoonvader bewust dood? Of leunde hij in zijn beschonken en onvaste toestand slechts wat te zwaar op het gevest van zijn rapier, waardoor hij baron van Brakel per ongeluk doorstak. Men weet het niet, want baron van Brakel kon het uiteraard niet vertellen en zijn schoonzoon, die weliswaar die nacht gearresteerd en vastgezet werd, bleek de volgende ochtend uit zijn gevangenschap ontsnapt te zijn. Hij vluchtte naar het buitenland, waar het niet goed met hem afliep; betrappt bij een stroopactie werd hij door een geweerschot van een jachtopziener dodelijk getroffen.

Herdenkingsbomen

De Koningsboom

In ons maandblad van september vorig jaar schreven we al over het belang van de boom. Daarop voortbordurend gaan we het nu eens hebben over een heel bijzondere boom, namelijk de herdenkingsboom, waarvan we er in onze gemeente een aantal hebben.

Sinds wanneer we dit fenomeen binnen onze gemeentegrens kennen is niet duidelijk, maar mogelijk is de Rode Beuk op de Havendijk, naast de coupure van de Nieuwe Tielseweg naar De Waalstraat, de oudste. Hij dateert uit omstreeks de tijd dat het Franse bewind van Napoleon in de lage landen tot een einde kwam. De boom is hier te zien in zomer- herfst- en

winterdracht, gefotografeerd door Jan van Doesburg.

Op de plaats van deze boom zou eerder een houten paal of mast met daarop een

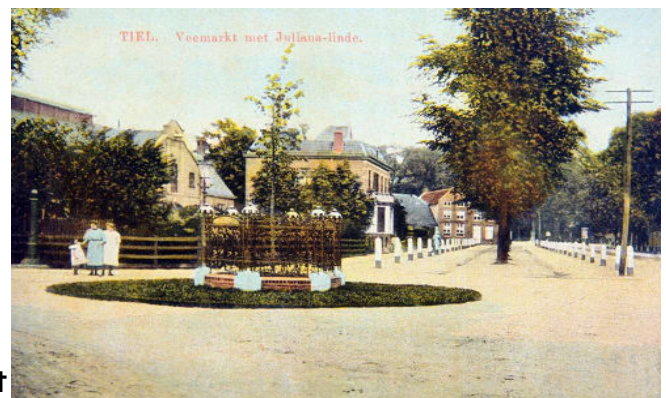

vergulde bol hebben gestaan, daar door de patriotten geplaatst als symbool van de nieuwe, verlichte tijd. Na de val van het Franse bewind, een tijd waaraan de bevolking waarschijnlijk niet graag herinnerd werd, zou de mast met de gouden bol verwijderd zijn, om plaats te maken voor een jonge frisse boom, eveneens als symbool voor een nieuwe tijd, maar dan een tijd van voorspoed en vrijheid, of termen van die strekking. De boom heeft blijkbaar geen naam meegekregen, maar

zullen we hem de Koningsboom noemen, als symbool voor Willem I en om zijn stevige postuur? Want sinds zijn aanplant is het met de boom heel goed gegaan. Hij staat er gezond en best wel majestueus bij, ondanks al dat gegrave en gewroet rond zijn wortels vanwege de dijkverzwaringen.

De Julianalinde

De Julianalinde, in twee afbeeldingen uit het archief van Jan van Doesburg, geplant als herinnering aan de geboorte van de zo gewenste troonopvolger, is waarschijnlijk in 1909, het geboortjaar van deze koningin, geplant. Het zou de tweede oudste herinneringsboom geweest kunnen zijn als hij niet in het begin van de vijftiger jaren was verdwenen. Dat zal

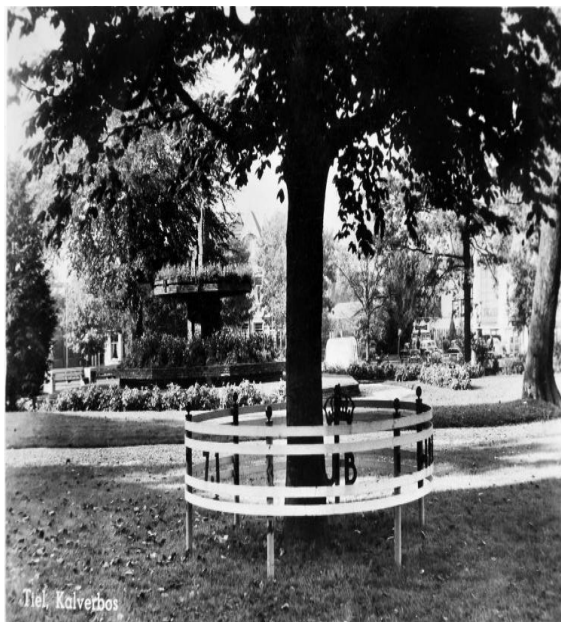
waarschijnlijk te maken hebben gehad met het toenemend autoverkeer. In ieder geval is te zien dat de boom aanvankelijk veel meer leefruimte om zijn stam had dan op de onderste foto is te zien. Bovendien zal het morsen van benzine in de open klinkerbestrating het wortelstelsel evenmin goed hebben gedaan. Men heeft de boom blijkbaar niet om willen haken, maar wel gewurgd.

Juliana en Bernhardboom

Deze rode beuk in het Kalverbos is geplant in 1937, ter herinnering aan het huwelijk van Prinses Juliana en Prins Bernhard in 1936. Aan de voet van de boom is een oorkonde in een loden pijp begraven, met daarop de namen van de schoolkinderen die de boom hebben geplant.

Ter gelegenheid van het 50 jarig huwelijk van Koningin Juliana en Prins Bernhard is de omrastering van de beuk in 1987 opgeknapt. Toen stond het kroontje nog

op het hek, net boven de initialen JB, maar op de nieuwere van beide foto's uit het archief van Jan van Doesburg, lijkt een nieuw, ruimer hek te staan zonder kroon.

Beatrixboom

Ook de Beatrixboom staat in het Kalverbos en is geplant in 1988, ter gelegenheid van de vijftigste verjaardag van de koningin. Het is een Linde, die prachtig ge-

groeid is en zo te zien, op de foto's uit het archief van Jan, nog omgeven met hetzelfde hekwerkje.

De Vredesboom

De Vredesboom staat op het plantsoen van de Sint Maartenskerk en is in 1983 gepland door de “Vrouwen voor de Vrede”. Een mooi initiatief, ook al omdat wereldwijd vooral vrouwen gebukt gaan onder oorlogsgeweld. Erger nog: vrouwen zijn niet zelden de ongewilde oorzaak van de mannelijke strijd. Dat begint al met een ruzie van door testosteron en drank benevelde kroegtijgers om de gunsten van een gewilde dame. En in de eerste oorlog waarvan de historie aan ons is overgeleverd, ging het om een Trojaanse prinses. Ook Djengiz Khan had dergelijke motieven voor zijn wereldverovering. Volgens zichzelf zou hebben gezegd, haalde hij zijn levensvreugde uit het vermoorden van zijn tegenstander, het in beslag nemen van diens bezittingen en het zich ontfemen over diens dochters. Misschien dat er daardoor uiteindelijk zoveel chinezen zijn.

Op de boom, een stevige eik inmiddels, zat oorspronkelijk een gedenkplaatje, dat al eens vernieuwd moest worden, maar toch weer verdween. Daarom is er onlangs een door Harm Visser gemaakte boomkrans geplaatst met daarop de tekst betreffend de status van de boom, zodat de mensen weten dat er een Tielse vredesboom is.

De Oranjeboom

Ook de Oranjeboom staat in het plantsoen van de St. Maartenskerk. Hij werd op 23 april 1979 geplant, ter gelegenheid van het 70 jarig bestaan van de Oranjevereniging, door de destijds gevierde en in Tiel geboren actrice, Mary Dresselhuys. Haar vader was namelijk één van de oprichters van de Oranjevereniging en ook hij plante zeventig jaar geleden een Oranjeboom. Maar waar die boom staat of heeft gestaan is blijkbaar niet bekend. Omdat er nooit een bordje of andere aanduiding bij de boom is geplaatst, zou het evenmin bekend zijn waar de boom van Mary nu precies staat. Maar op de foto uit het archief van Jan, die destijds is gemaakt van de plantende Mary Dresselhuys, met als een van de toeschouwers de voorzitter van de Oranjevereniging, L. Kool, valt te zien dat de jonge boom recht in de zichtlijn staat van een steunbeer aan de consistoriekamer. Dus heeft Jan de boom gemakkelijk teruggevonden en vereeuwigd. Overigens staat in een oud bericht dat Mary toen twee boompjes plantte, maar daar is verder niets van bekend. Het zou dus goed zijn om de nu bekende boom eveneens te voorzien van een informatie hekje, zoals bij de Vredesboom.

Komende vergadering donderdag 18 september.

Deze vergadering is tevens ledenvergadering, met als voornaamste agendapunt het bestuursvoorstel tot verhoging van de contributie van, sinds tientalle jaren, 12 euro naar 20 euro, wegens toegenomen prijsdruk. De agenda volgt nog.

Aanvang 19.30 uur

Plaats: Kerkstraat 32